მეგობარი

№ 10

თბილისი

თენგიზ ქართველიშვილის შემოქმედებითი პორტრეტი სრულყოფილი არ იქნება, თუ გაკვრით მაინც არ შევეხეთ მის პეიზაჟებსა და პორტრეტებს.

მხატვრის შემოქმედებით ბიოგრაფიაში მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს მხატვარ ელენე ახვლედიანის სახლ-მუზეუმის დარბაზებში მოწყობილი პერსონალური გამოფენა. ავტორმა მას "ძველი თბილისის მონატრება" უწოდა. გამოფენაზე წარმოდგენილი 33 ტილო ერთი წლის განმავლობაშია შექმნილი, მაგრამ მას უძღოდა მრავალწლიანი ფიქრი, განცდა. როგორც ერთ-ერთი რეცენზენტი აღნიშნავდა- -"ახვლედიანისეულ ცოცხალ ფერადოვან ტილოებთან შედარებით, თენგიზ ქართველიშვილის გრაფიკული ძველი თბილისი უფრო ძუნწია თითქოს, მაგრამ მეტყველი შტრიხებით, შტამბეჭდავი, ბევრი ფიქრისა და მოგონების ამშლელი" /თბილისი 20.08.91./. ეს იყო მისი მეხუთე და წარმატებული გამოფენა.

მართალია თენგიზ ქართველიშვილის შემოქმედება უაღრესად მრავალმხრივია და მდიდარი-თეატრი, კინო, ფერწერა, მაგრამ მისი ინდივიდუალობის განმსაზღვრელი მაინც პლაკატია. შინაგანმა ძიებებმა, შეუპოვარმა შრომამ, მიანიჭა მის შემოქმედებას დამოუკიდებლობა და თვითმყოფადობა, პოეტურობა და მაღალი პატრიოტიზმი რამაც დაუმკვიდრა ღირსეული ადგილი პლაკატის თანამედროვე ქართველ ოსტატთა შორის.

ნესტან თათარაშვილი

მოდერნის სტილი საქართველოს არქიტექტურაში

მოდერნის სტილის იდეურ-ფილოსოფიური საფუძვლები XIX ს-ის მეორე ნახევრიდან იღებს სათავეს. მის სამშობლოდ ითვლება დიდი ბრიტანეთი, თუმცა განვითარება უმეტესად ევროპის სხვა ქვეყნებში ჰპოვა. გარდა არქიტექტურის, ხელოვნებისა და გამოყენებითი ხელოვნების თითქმის ყველა სფეროსი, მოდერნმა მოიცვა მსუბუქი მრეწველობის ბევრი დარგი, საგამომცემლო საქმიანობა, სათავე დაუდო დიზაინის შექმნას. სტილი სხვადასხვა სახელი გავრცელდა: რუსეთსა და ჩვენში დამკვიდრდა ტერმინი-"მოდერნი", ბელგიაში-"არ ნუვო", ავსტრიაში- -"სეცესსიონ", გერმანიაში-"იუგენდშტილი", იტალიაში-"ლიბერტი", ესპანეთში- -"მოდერნისიმო". ამჟამად საერთაშორისო სპეციალისტების შეთანხმებით მიღებულია სტილის აღნიშვნა სახელით-"არ ნუვო" (Art Nouveau).

სწრაფი გავრცელებისა და უდიდესი პოპულარობის მიუხედავად, მოდერნმა ხელოვნების სტილისათვის უჩვეულოდ მოკლე ხანს იარსება, მაგრამ შექმნილი ორიგინალური და ემოციური ნიმუშების წყალობით, ნებისმიერი ქვეყნის კულტურულ მემკვიდრეობაში საამაყო მოვლენად იქცა. სამწუხაროდ საქართველოში არსებული მოდერნის არქიტექტურა შესწავლილი არ არის, შესაბამისად მისი ძეგლები გამოუვლენელი და შეუფასებელია. სრულიად უცნობია, რომ XX ს-ის დასაწყისში, რუსეთის იმპერიის შორეულ კოლონიაში, საქართველოში, აიგო მოდერნის სტილის შესანიშნავი ნაგებობები, რომლებიც სამართლიანად იმსახურებენ თავიანთ კუთვნილ ადგილს არქიტექტურის ისტორიაში.

"მოდერნის", ანუ "არ ნუვოს" (ვეცადოთ დავამკვიდროთ საერთაშორისო ტერმინიც) არსებობა საქართველოში ადასტურებს ჩვენს ისტორიულ სწრაფვას ევროპისა და ევროპული კულტურისაკენ, რაც იმ პერიოდში ეს თავისთავად თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისაკენ სწრაფვას ნიშნავდა. ეს კარგად აისახა უნგრეთში არსებულ მოდერნის არქიტექტურაში, როცა, მიუხედავად სტილის

ინტერნაციონალურობისა. გამოყენებულ იქნა ფოლკლორული მოტივები. მოდერნმა საქართველოშიც შეიძინა გარკვეული ტრადიციული ნიშნები. ერთ-ერთი მათგანია საცხოვრებელი სახლების უკანა ფასადებზე ტრადიციული ხის აივნების გაჩენა, ოღონდ ამჯერად, აივნები შესრულებულია მოდერნის დეკორაციით.

მოდერნის სტილის შემორჩენილი ძეგლებით ვრწმუნდებით, რომ იგი თანაბრად პოპულარული და სასურველი იყო საქართველოს საზოგადოების ყველა ფენისათვის დიდ თუ პატარა ქალაქებში: თბილისში, ბათუმში, ქუთაისში, სოხუმში, გაგრაში, დუშეთში, სადაც შენდებოდა-ბანკები, საცხოვრებელი თუ საშემოსავლო სახლები, თეატრები, მაღაზიები, სახელოსნოები, კინოთეატრები, საავადმყოფოები, სასწავლებლები. გარდა ამისა, ძალზე საინტერესოა სასაფლაოებზე მოდერნის სტილში შესრულებული მემორიალური ძეგლები. თბილისის ისტორიულ უბნებში გვხვდება XIX ს-ის შენობების მოდერნული რეკონსტრუქციები. ხშირია ეკლექტიკური ფასადის მქონე ნაგებობებში მოდერნული აივნების, კარების, კიბის ელემენტების, თუ სხვა დეტალების არსებობა ან ინტერიერის მთლიანად მოდერნით გაფორმება.

სამწუხაროდ დავკარგეთ ბევრი კარგი შენობა თუ ცალკეული ფრაგმენტი. მაშინ, როცა მსოფლიოს მასშტაბით ამ სტილით დაინტერესება თანდათან უფრო ინტენსიური ხდება, ჩვენთან მისი მნიშვნელობა ხშირად პროფესიონალებსაც არა აქვთ შეგნებული. მაგალითად, თბილისში აღარ არსებობს ერთ-ერთი მშვენიერი მოდერნის ძეგლი მდებარე თავისუფლების მოედანი №4ა, რომელიც 1991-1992 წწ. მოვლენების დროს დაიწვა, შემდეგ კი მთლიანად დაანგრიეს. მისი აღდგენა, მიუხედავად ფოტოების და ანაზომების არსებობისა, შესაბამისმა ორგანიზაციებმა და სპეციალისტებმა საჭიროდ არ მიიჩნიეს[1]. ხოლო მეორე ძეგლს (გ. ლეონიძის ქ. №3, სადაც ამჟამად ეროვნული ბანკია განთავსებული), რამოდენიმეჯერ ჩატარებული ფუნდამენტური რეკონსტრუქციის "წყალობით", თავდაპირველი ელემენტების მხოლოდ მცირე ნაწილი შემორჩა როგორც ფასადზე, ასევე ინტერიერშიც. საგანგაშოა, რომ მისი, როგორც ძეგლის განადგურება ამჟამადაც გრძელდება, მიუხედავად იმისა, რომ მიმდინარე სამუშაოები არქიტექტორ-რესტავრატორთა მონაწილეობით(!) ხორციელდება. ამ უბედურების ერთ-ერთი მთავარი მიზეზი მოდერნის სტილის შეუსწავლელობა და საზოგადოების გაუთვითცნობიერებაა, პროფესიონალთა უპასუხისმგებლობაზე და მათი მომზადების დაბალ დონეზე რომ აღარაფერი ვთქვათ. მოდერნის არქიტექტურული

ბათუმი. 9 აპრილის ქ. 12

ქუთაისი. ფალიაშვილი ქ. 33

თბილისი. დავითაშვილის ქ. 7

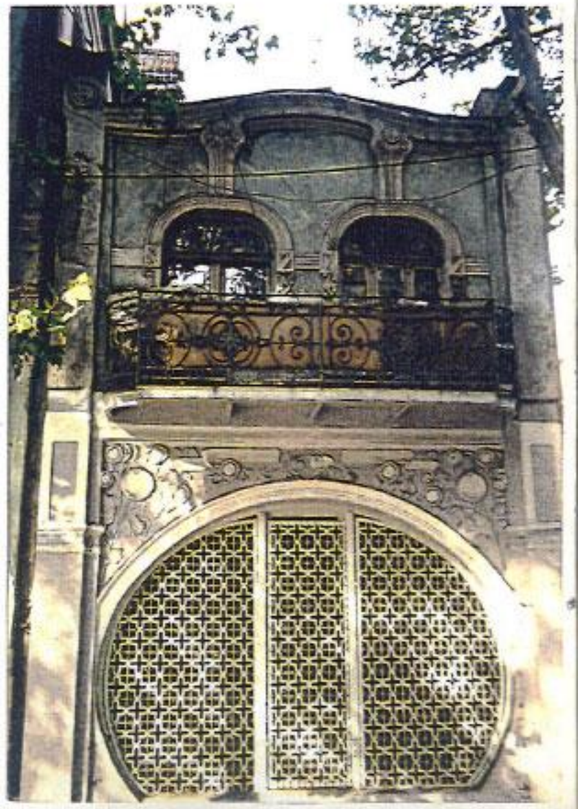

თბილისი. ლეონიძის ქ. 7

თბილისი
ქიქოძის ქ 4

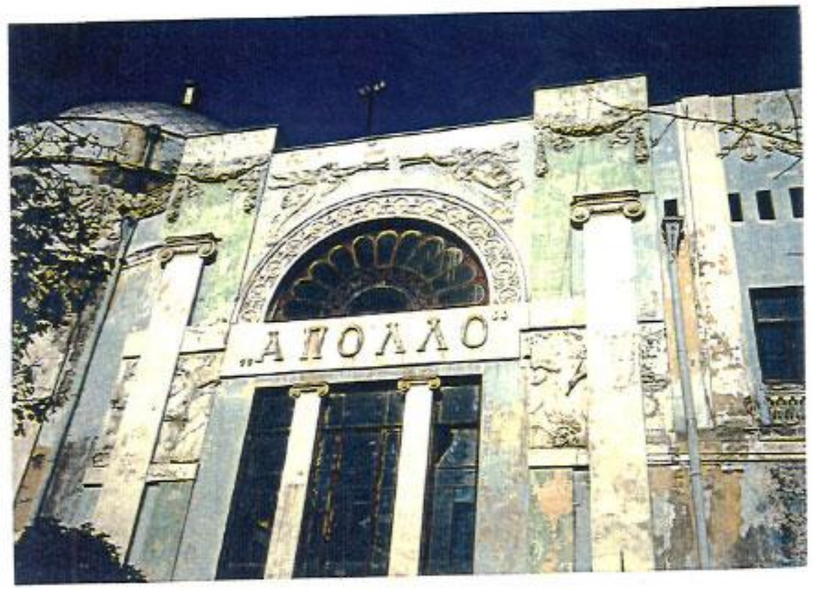

თბილისი
ალმაშენებლის გამზ. 133

თბილისი
მაზნიაშვილის ქ 16

თბილისი
ბნელი რიგი

თბილისი
კოჯორის ქ 3

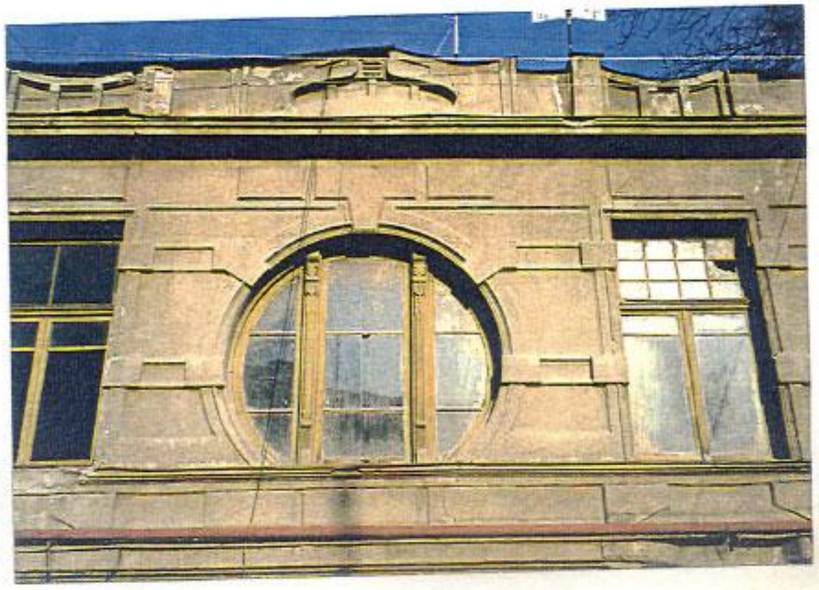

თბილისი
წმ. აბო თბილელის ქ 6

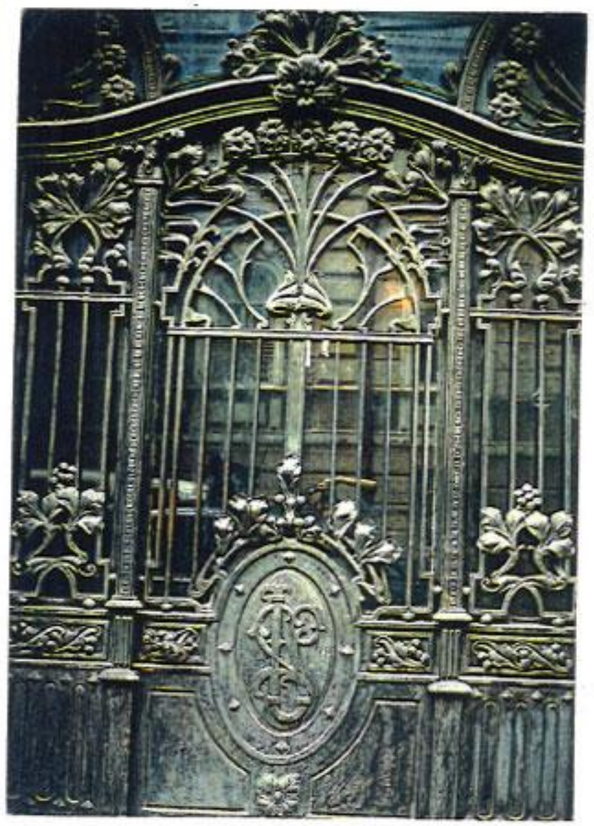

თბილისი. მაჩაბლის ქ 13
სადარბაზოს კარი

თბილისი. ვაშლოვანის ქ 6
შიდა ეზო

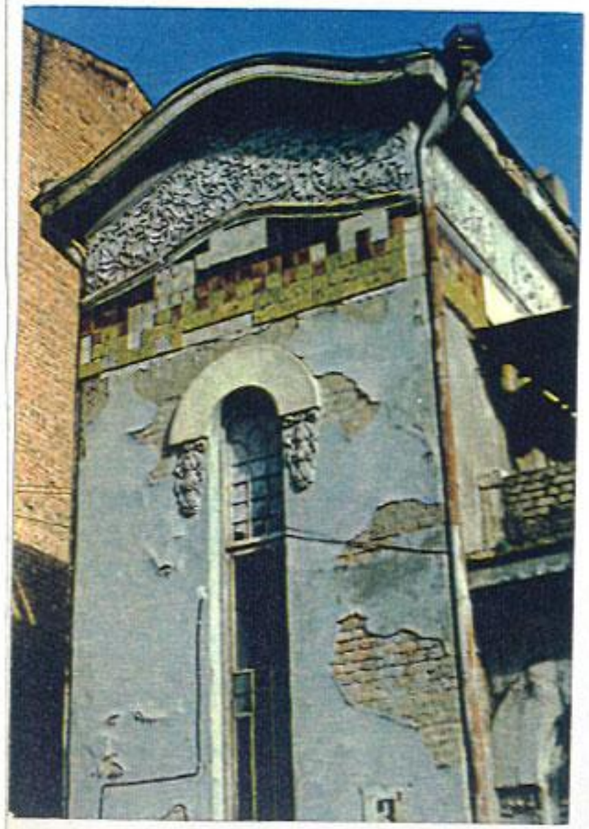

თბილისი. ია კარგარეთელის ქ 3

თბილისი. ახოსპირელის ქ 5/7

ძეგლები საჭიროებენ სრულ გამოვლენას საქართველოს ყველა ქალაქში, აღრიცხვას, სამეცნიერო კვლევასა და ფართო პოპულარიზაციას. ამ მიმართებით პირველი სერიოზული სამუშაოს ჩატარება შესაძლებელი გახდა 1997 წელს ფონდის "ღია საზოგადოება-საქართველოს" დახმარებით[2] ქ. პრაღაში სამეცნიერო დახმარების სქემის (RSS) კონკურსში გამარჯვებამ, კი 1998 წელს, საშუალება მოგვცა ჩავატაროთ საარქივო-კვლევითი სამუშაოები (აღსანიშნავია რომ დასახელებული ორივე ორგანიზაციის დაფინანსება წარმოებს მეცენატ ჯორჯ სოროსის მიერ).

სათანადო ფონდებისა და ორგანიზაციების დახმარებით თუ შევძლებთ თავი მოვუყაროთ ორმოცამდე ძეგლის ამსახველ სპეციალურ დოკუმენტაციას და წარვადგინოთ ბრუსელში, ვიქტორ ჰორტას მუზეუმში, სადაც იქმნება მსოფლიოში არსებული მოდერნის არქიტექტურის მონაცემთა ბანკი. ამით საერთაშორისო ასპარეზზე გავიტანთ ჩვენი კულტურის დღემდე უცნობ ნაწილს, უნიკალური ევროპული სტილის-მოდერნის ქართულ იმპროვიზაციას არქიტექტურაში, რაც მომავალში ბევრად გაგვიადვილებს ამ ძეგლების დაცვისა და შენარჩუნებისათვის რეალური ღონისძიებების განხორციელებას.

1. ჟურნალი "ეპოქა" №5, გვ. 24, 1998 წ.
2. ფონდი "ღია საზოგადოება-საქართველოს" საანგარიშო კრებული, გვ. 68, 1997 წ.